

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه قم

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته علم اطلاعات و دانش شناسی

عنوان:

تحلیل موضوعی مقالات نشریات علوم قرآنی و حدیث

منتشره بین سال ۱۳۸۶-۱۳۹۰

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر مهدی محمدی

نگارنده:

اعظم حسینی نسب

زمستان/۱۳۹۲

تقدیم به:

پدر بزرگوارم، که سایه‌اش پناهگاه، وجودش استوارترین و بزرگ‌ترین
تکیه‌گاهم و لبخندش بزرگ‌ترین شادی زندگی‌ام است.
مادر مهربانم، که دستانش محبت، چشمانش آسمان صداقت و دلش
دریای گذشت و فداکاری است. او که همواره فرشته‌وار دعایم می‌کند.

همسرم، همراه صبور همیشگی‌ام و امید بودنم

سپاس

سپاس و ستایش خداوندی را هنر است که پرده تاریک جهل را با روشنایی علم و آگاهی نامتناهی خویش شکافت و دل‌های شیفته علم و آگاهی را از دام هوی، رهایی و به راه هدی، راهنمایی ساخت. سپاس نامتناهی او را و بندگان برگزیده‌اش را و سپاس از بزرگوارانی که در این راه صمیمانه یاریم کردند.

در ابتدا از استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر محمدی که راهنمایی پایان‌نامه را به عهده داشتند، کمال تشکر و قدردانی را دارم و همچنین بر خود لازم می‌دانم از تمامی اساتید گرانقدر و فرزانه‌ام که از سال ۱۳۸۶ تاکنون از محضرشان استفاده کرده‌ام تشکر و قدردانی نمایم: جناب آقای دکتر هویدا، خانم دکتر خوانساری، خانم خالقی، خانم غلامی، آقای عباداله، آقای کریمی و آقای رهبر و در مقطع کارشناسی ارشد، آقای دکتر یعقوب نوروزی، آقای علی‌بیک که از چشمه دانششان بهره بردم و همچنین از جناب آقای طالعی، که با زحمات بی‌دریغ خود و راهنمایی‌های مفید و سازنده همواره در برطرف کردن مشکلات اینجانب کوشا بودند.

و از همسر، آقای دوستی که از گام اول پایان‌نامه، همراه فکری و روحی‌ام بود.

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، تعیین میزان پراکندگی و گرایش موضوعی مقالات حوزه علوم قرآن و حدیث در نشریات علمی - پژوهشی بین سال‌های ۱۳۸۶ - ۱۳۹۰ می‌باشد.

روش: روش پژوهش تحلیل محتوا است. در این روش مقالات از لحاظ موضوعی تحلیل شده‌اند. مبنای تعیین موضوع، مقوله‌های استخراج شده از اصطلاحنامه علوم قرآن و حدیث است.

یافته‌ها و نتایج: از مجموعه ۶۴۰ مقاله ارائه شده، ۶۳۱ عنوان مقاله تألیفی و ۹ عنوان مقاله ترجمه بوده است. بیشترین سهم ارائه مقالات با ۵۸٪ به متخصصان با مدرک تحصیلی دکتری اختصاص دارد و از نقطه نظر رتبه علمی، بیشترین مشارکت در بین اعضای هیأت علمی مربوط به استادیاران بوده است. سهم مردان در حوزه علوم قرآنی ۷۴٪ و در حوزه علوم حدیث ۸۷٪ و سهم زنان در حوزه علوم قرآن، ۲۶٪ و در حوزه حدیث ۱۲٪ بوده است. از مجموع مقالات مورد بررسی، ۵۶٪ دارای یک نویسنده، ۳۸٪ دو نویسنده و ۴٪ دارای سه نویسنده بوده است. از نقطه نظر وابستگی سازمانی، دانشگاه تهران در صدر موسسات آموزشی پژوهشی قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که در دوره مورد بررسی، بیشترین سهم در مقوله‌های اعم علوم قرآنی، از آن چهار مقوله "مکاتب تفسیری" با ۱۵٪، "موضوعات قرآن" با ۱۴٪، "دلالت الفاظ قرآن" با ۱۲٪، "پژوهش‌های جدید حوزه علوم قرآنی" با ۸٪ است. در میان موضوعات علوم حدیث، مقوله "پژوهش‌های جدید حدیثی" با ۳۷٪، بیشترین سهم را در مقالات داشته است. سپس موضوعات "علم درایه" با ۱۵٪ و "احوال روایت" با ۱۴٪ در مرتبه‌های بعدی قرار دارند.

کلیدواژه‌ها: علوم قرآن و حدیث، تحلیل موضوعی، تحلیل محتوا، نشریات علمی - پژوهشی.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات پژوهش

۱-۱	مقدمه.....	۲
۲-۱	بیان مسئله.....	۳
۳-۱	اهمیت و ضرورت.....	۵
۴-۱	اهداف پژوهش.....	۶
۱-۴-۱	هدف کلی.....	۶
۲-۴-۱	اهداف جزئی.....	۶
۵-۱	پرسش‌های اساسی.....	۷
۶-۱	تعاریف مفهومی و عملیاتی مفاهیم.....	۷

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه‌های تحقیق

۱-۲	مقدمه.....	۱۰
۲-۲	مبانی نظری.....	۱۱
۱-۲-۲	تعریف تحلیل محتوا.....	۱۲
۲-۲-۲	کاربرد تحلیل محتوا.....	۱۴
۳-۲-۲	اهداف تحلیل محتوا.....	۱۶

- ۱۶-۲-۲. تاریخچه تحلیل محتوا.....
- ۲۱-۲-۲. به کارگیری تحلیل محتوا.....
- ۲۲-۳-۲. انواع تحلیل محتوا.....
- ۲۲-۳-۲-۱. تحلیل محتوای کیفی.....
- ۲۳-۳-۲-۲. تحلیل محتوای کمی.....
- ۲۴-۳-۲. فرایند تحلیل محتوا.....
- ۲۴-۳-۲-۱. تحلیل محتوا بر پایه هرمنوتیک.....
- ۲۵-۳-۲-۲. تحلیل ساختاری.....
- ۲۵-۴. چارچوب نظری.....
- ۲۶-۲-۵. مروری بر پیشینه‌ها.....
- ۲۶-۲-۱. مروری بر مطالعات انجام شده در ایران.....
- ۳۰-۲-۵. مروری بر مطالعات انجام شده در خارج از ایران.....
- ۳۴-۲-۶. نتیجه‌گیری از پیشینه‌ها.....

فصل سوم: روش‌شناسی پژوهش

- ۳۶-۳-۱. مقدمه.....
- ۳۶-۳-۲. روش پژوهش.....
- ۳۷-۳-۳. جامعه پژوهش ...
- ۳۷-۳-۴. شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها.....

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

- ۴۰-۴-۱. مقدمه.....
- ۴۱-۴-۲. تحلیل یافته‌ها.....

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱-۵	مقدمه	۸۵
۲-۵	تحلیل یافته‌های پژوهش	۸۵
۳-۵	پیشنهادها	۹۲
۱-۳-۵	پیشنهاد موضوع‌های برگزیده جهت تحقیق	۹۲
۲-۳-۵	پیشنهادها بر اساس یافته‌های پژوهش	۹۳
۳-۳-۵	پیشنهاد برای پژوهش‌های آینده	۹۷
۹۸	فهرست منابع	۹۸
۱۰۴	پیوست	۱۰۴

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۴۱.....	جدول ۴-۱. عناوین و مشخصات نشریه‌های مورد بررسی در سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۰.....
۴۳.....	جدول ۴-۲. توزیع فراوانی شماره‌های نشریات به تفکیک سال و وابستگی دولتی و خصوصی.....
۴۴.....	جدول ۴-۳. بررسی تفاوت بین شماره‌های نشریات خصوصی طی سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۰.....
۴۵.....	جدول ۴-۴. توزیع فراوانی شماره‌های نشریات علوم قرآن و حدیث در سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۰.....
۴۷.....	جدول ۴-۵. توزیع فراوانی مقاله‌های هر نشریه به تفکیک نوع مقاله.....
۴۹.....	جدول ۴-۶. توزیع فراوانی مقالات به تفکیک نوع مقاله و سال انتشار.....
۴۹.....	جدول ۴-۷. بررسی تفاوت بین تعداد مقالات منتشر شده طی سالهای ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۰.....
۵۱.....	جدول ۴-۸. توزیع فراوانی سطح دانش‌آموختگی نویسندگان به تفکیک نوع مقاله.....
۵۳.....	جدول ۴-۹. توزیع فراوانی مرتبه علمی نویسندگان به تفکیک نوع مقاله.....
۵۵.....	جدول ۴-۱۰. توزیع فراوانی جنسیت نویسندگان مقاله‌ها در سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۰ به تفکیک نوع مقاله.....
۵۶.....	جدول ۴-۱۱. توزیع فراوانی مشارکت افراد در تدوین مقالات به تفکیک نوع مقاله.....

- جدول ۴-۱۲. میزان مشارکت نهادهای علمی.....۵۸
- جدول ۴-۱۳. میزان مشارکت واحدهای دانشگاه آزاد.....۶۰
- جدول ۴-۱۴. نویسندگان پرکار حوزه علوم قرآن.....۶۱
- جدول ۴-۱۵. نویسندگان پرکار حوزه علوم حدیث.....۶۲
- جدول ۴-۱۶. نویسندگان پرکار حوزه علوم قرآن و حدیث.....۶۳
- جدول ۴-۱۷. توزیع فراوانی موضوعات اعم مقالات علوم قرآن.....۶۸
- جدول ۴-۱۸. توزیع فراوانی موضوعات اخص مقالات علوم قرآن.....۷۱
- جدول ۴-۱۹. توزیع فراوانی موضوعات اعم مقالات علوم حدیث.....۷۷
- جدول ۴-۲۰. توزیع فراوانی موضوعات اخص مقالات علوم حدیث.....۷۹

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار ۴-۱. توزیع فراوانی نوع نشریه.....	۴۲
نمودار ۴-۲. توزیع فراوانی شماره‌های نشریات به تفکیک سال و وابستگی دولتی و خصوصی.....	۴۴
نمودار ۴-۳. توزیع فراوانی مقاله‌های هر نشریه به تفکیک نوع مقاله.....	۴۸
نمودار ۴-۴. توزیع فراوانی مقالات به تفکیک نوع مقاله و سال انتشار.....	۵۰
نمودار ۴-۵. توزیع فراوانی سطح دانش‌آموختگی نویسندگان به تفکیک نوع مقاله.....	۵۲
نمودار ۴-۶. توزیع فراوانی مرتبه علمی نویسندگان به تفکیک نوع مقاله.....	۵۴
نمودار ۴-۷. توزیع فراوانی جنسیت نویسندگان مقاله‌ها در سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۰ به تفکیک نوع مقاله.....	۵۶
نمودار ۴-۸. توزیع فراوانی مشارکت افراد در تدوین مقالات به تفکیک نوع مقاله.....	۵۷
نمودار ۴-۹. توزیع فراوانی موضوعات اعم مقالات علوم قرآن.....	۷۱
نمودار ۴-۱۰. توزیع فراوانی موضوعات اعم مقالات علوم علوم حدیث.....	۷۸

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱. مقدمه

رشد و توسعه هر رشته علمی را می‌توان با توجه به فعالیت‌های پژوهشی آن رشته، سنجید. تجلی این فعالیت‌ها ممکن است به اشکال گوناگونی باشد. یکی از این فعالیت‌ها، انتشار نشریه‌های علمی - پژوهشی معتبر است. نشریه‌های مذکور، وسیله‌ای مهم و علمی برای توسعه علم و دانش شناخته می‌شوند و کیفیت و کمیت آن‌ها به عنوان شاخصی برای سنجش میزان فعالیت‌های علمی در کشور یا جامعه‌ای خاص مورد استفاده قرار می‌گیرد.^۱ اصولاً مواد غیر کتابی از نظر محتوای اطلاعاتی بسیار اهمیت دارند. معمولاً آثار پژوهشگران پیش از آن‌که به صورت کتاب در اختیار علاقه‌مندان قرار گیرند، در نسخه‌های محدود به شکل مقاله در نشریات، سمینارها، پایان‌نامه‌ها، انتشارات دولتی و امثال این‌ها منتشر می‌شوند. یکی از این منابع اطلاعاتی باارزش، نشریات، هستند که همه ساله مقدار زیادی از آن‌ها به طبع می‌رسند. این نشریه‌ها که بیشتر در دانشگاه‌ها، مراکز و مؤسسه‌های پژوهشی چاپ می‌شوند، در گروه نشریه‌های ادواری قرار می‌گیرند و رسانه انتقال اطلاعات، بررسی‌ها و پژوهش‌های علمی و تخصصی هستند و در هر یک از رشته‌های علمی، مهم‌ترین شاخص برای سنجش دانش علمی و به ویژه دستاوردهای پژوهشی محسوب می‌شوند. این امر درباره نشریه‌های علمی - پژوهشی علوم قرآن و حدیث نیز صادق است و مقاله‌های استادان، پژوهشگران و دانش‌آموختگان رشته علوم قرآن و حدیث در نشریه‌های مذکور یکی از منابع ارزیابی سطح علمی کشور در حوزه علوم قرآن و حدیث می‌تواند محسوب شود و مرجع مورد استفاده مدیران، فعالان حوزه علوم قرآن و حدیث، مدرسان و صاحب‌نظران آن حوزه باشد.

یکی از راه‌های شناخت نشریه‌های مذکور، تحلیل محتوا و دسته‌بندی موضوعی مقاله‌ها و شناخت نوع مطالب منتشر شده در آنهاست. بدین ترتیب، ضمن شناسایی مسائل قرآنی و حدیثی یک دوره‌ی زمانی، زمینه برای هدفمند کردن حرکت‌های علمی و تعیین اولویت‌های پژوهشی فراهم می‌گردد و به شناسایی ضعف‌ها و کمبودهای موجود در تولید اطلاعات علمی منجر می‌شود. از آنجایی که در ایران

¹.Dennis, A.D. "The impact of the open access movement on medical based scholarly publishing in Nigeria", 2007. Retrived from the world wide web: <http://firstmonday.org> 23 dec 2013.

تا به حال پژوهشی درباره تحلیل موضوعی مقاله‌های منتشره در نشریه‌های علمی - پژوهشی حوزه علوم قرآن و حدیث انجام نشده است، انتظار می‌رود که پژوهش حاضر در فرایند معرفی این نشریه‌ها مؤثر باشد و از آن برای ارزش‌گذاری سطح فکری - فرهنگی جامعه (به عنوان یک شاخص توسعه) و یافتن معیاری بهینه برای سنجش تولیدات علمی در حوزه علوم قرآن و حدیث بتوان بهره برد.

۱-۲. بیان مسئله

نشریه‌ها در رفع نیازهای پژوهشگران جایگاه خاصی دارد. ارزش نشریه‌ها در زمان انتشار و نیز پس از گذشت زمان، انکارناپذیر است. جدیدترین اخبار و اطلاعات، قبل از آنکه در کتاب‌ها منتشر شوند، در نشریه‌های ادواری از طریق مقاله‌ها، نقدها و آگهی‌ها به چاپ می‌رسد. مطالعات، نقش نشریات علمی - پژوهشی را در شکل‌گیری، پیدایش، رشد و توسعه‌یافتگی علوم تأیید می‌کنند. نشریات علمی - پژوهشی که در فاصله زمانی منظم برای مدت نامعلوم منتشر می‌شوند، به ایفای دو کارکرد اجتماعی تولید و ارتباط علمی می‌پردازند.^۱ جایگاه نشریات علمی - پژوهشی کشور با کارکردهای مختلف و مهمی که بر عهده دارند، نیازمند توجه شایانی است. این نشریات علاوه بر نقش مرجعیت، یافته‌های علمی - تخصصی که مورد استفاده بیشتر اعضای جامعه علمی قرار می‌گیرد، منبع ارزیابی‌های مهم دیگر، از جمله سطح علمی رشته و حوزه علمی تخصصی و نیز معیاری برای ارزیابی توانایی‌های علمی و پژوهشی نسل جوان دارای تحصیلات عالی محسوب می‌شود.^۲ از طرفی، نشریه‌های معتبر در رفع نیازهای پژوهشگران جایگاه خاصی دارد ابرامی^۳ معتقد است که ۸۰ تا ۹۰ درصد از منابعی که برای پژوهش، مورد استفاده قرار می‌گیرد، نشریه‌های ادواری است. ارزش و اعتبار علمی نشریه‌ها، در زمان انتشار و نیز پس از گذشت زمان انکارناپذیر است. یکی از راه‌های شناخت نشریه-

۱. محمدعلی زکی، "بررسی تحلیل محتوای گرایش‌های پژوهشی در مجلات علمی - تخصصی مدیریت"، فصلنامه دانش مدیریت، سال نوزدهم، شماره ۷۵، ۱۳۸۵: ۴۳.

۲. محمدرضا بمانیان، منصور یگانه ثابت، "ارزیابی کمی و کیفی نشریه‌های زیبا در طی ۱۲ سال (از سال ۱۳۷۶ تا ۱۳۸۷)"، فصلنامه هنرهای زیبا، شماره ۳۵، ۱۳۸۷: ۱۳۶.

۳. هوشنگ ابرامی، شناختی از دانش‌شناسی: علوم کتابداری و دانش‌رسانی، تهران: نشر کتابدار، ۱۳۷۸: ۲۵.

های مذکور، تحلیل محتوا و دسته بندی موضوعی مقاله‌ها و شناخت نوع مطالب منتشر شده در آن هاست.^۱

حال به دلیل اهمیت علوم اسلامی، پژوهش‌های بسیاری در این زمینه صورت گرفته و کتاب‌ها، نشریات و مقالات علمی و تخصصی فراوانی نیز در این حوزه منتشر گردیده است. با توسعه مراکز دانشگاهی و حوزوی و در پی آن گسترش رشته علوم قرآن و حدیث، به عنوان یکی از رشته‌های تخصصی این مراکز، تعداد منابع منتشره در این حوزه افزایش چشمگیری داشته است؛ به خصوص در زمینه انتشار نشریات و مقالات تخصصی علوم قرآن و حدیث تحول اساسی به وجود آمده است. هم‌چنان که آمار، نشان می‌دهد تعداد نشریات و مقالات علمی - پژوهشی این حوزه در دهه هشتاد نسبت به دهه‌های گذشته چندین برابر گردیده است. بنابراین، نیاز است که نگرشی کمی و تحلیلی در مورد وضعیت انتشارات علمی و زیرمجموعه‌های آن صورت گیرد. به علاوه، با توجه به محدودیت زمانی، باید دید که با توجه به تغییراتی که صورت گرفته و یا موضوعاتی که کار شده، مرتبط با نیازهای فعلی جامعه است و باید بر اساس بازه‌های زمانی گذشته، به قوت‌ها و ضعف‌های تحقیقات انجام گرفته، هم از حیث حجم کارهای صورت گرفته و هم از لحاظ حوزه‌هایی که مورد غفلت قرار گرفته و یا بیش از حد به آن‌ها پرداخته، آگاه شد. از این رو، در چنین شرایطی و با توجه به وضعیت موجود علوم قرآن و حدیث و روند تکاملی آن و با توجه به اهمیت روزافزون نشریه‌های علمی - پژوهشی؛ مسئله اصلی این پژوهش تحلیل موضوعی مقالات نشریات علوم قرآن و حدیث طی سال‌های ۱۳۸۶ - ۱۳۹۰ می‌باشد؟ به عبارت دیگر، تشریح جایگاه این رشته، توصیف وضعیت و روند موضوعی مقالات، شناسایی حوزه‌های پژوهشی فعال رشته، جهت رشد و توسعه این حوزه، دورنمایی است که پژوهش حاضر برای خود منصور کرده است.

^۱. اعظم رشیدی آشتیانی، حسن لاریجانی، "تحلیل محتوای نشریه‌های علمی - پژوهشی در حوزه موضوعی اقتصاد در سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۹"، فصلنامه علمی - پژوهشی برنامه ریزی و بودجه، سال شانزدهم، شماره ۳، ۱۳۹۰: ۱۳۴-۱۳۵.

۱-۳. اهمیت و ضرورت

با توجه به این که در سال‌های اخیر حوزه سیاست گذاری علم، مطالعات زیادی را به خود اختصاص داده است، لازم و ضروری است که تحقیقات و پژوهش‌هایی که در کشور در حال انجام است به نحو احسن مدیریت شوند. با توجه به بحث بومی سازی علوم انسانی و اهتمام ویژه نسبت به حوزه‌های اسلامی، و فراوانی منابع و تعدد موضوعات در زمینه علوم قرآن و حدیث از یک طرف و از طرفی نیازهای روزافزون جوامع بشری به هدایت‌های قرآنی در گستره علوم بشری از طرفی دیگر، پیدایش پرسش‌های جدید و نیاز به پاسخ‌های نوین آن را ضروری می‌نماید. علاوه بر این، پاسخ‌گو نبودن یافته‌ها، کاربردی نبودن پژوهش قرآنی با توجه به نیازهای واقعی کشور و جهان اسلام از سوی دیگر و جلوگیری از انجام تحقیق‌های تکراری و بحث‌های ملال انگیز طبق سخن مقام معظم رهبری، همان مباحثی که راه به جایی نمی‌برند و مشکلی را حل نمی‌کنند، بلکه به مشکلات می‌افزایند.^۱ نیاز به حوزه‌های پژوهشی جدید را در عرصه قرآن پژوهی ضروری می‌سازد. به نظر می‌رسد بهترین گزینه برای دستیابی به حوزه‌های پژوهشی جدید در زمینه قرآن پژوهی، بررسی مقالات نشریات این حوزه می‌باشد. از آنجایی که مواد غیر کتابی از نظر محتوای اطلاعاتی اهمیت زیادی دارند، بنابراین تحلیل محتوای مقالات نشریات در یک بازه زمانی ابزار مناسبی برای آگاهی از گرایش‌ها و سلیقه‌های شخصی نویسندگان و موضوع‌های مطرح روز باشد و تغییرها را می‌تواند نشان دهد و هم‌چنین تردیدی نیست که مطالعه و بررسی تلاش‌های تحقیقاتی پیشین، به درک مناسب روندهای پژوهشی و مرزهای هر حوزه یا رشته از دانش منجر می‌گردد. پیشینه‌ها، نشان داد که پژوهش‌های انجام شده در کشور به شیوه تحلیل محتوا بیش‌تر در زمینه تحقیقات علوم اجتماعی (نظیر تحلیل محتوای کتاب‌های درسی، پرسش‌های امتحانی، برنامه‌های صدا و سیما، روزنامه‌ها و مجلات، و در سال‌های اخیر، وبلاگ‌ها و وب‌سایت‌ها) متمرکز بوده و در زمینه علوم قرآنی و حدیث چندان توجهی به آن نشده است. بنابراین، انجام پژوهش درباره مقالات نشریات این حوزه از جهات مختلف اهمیت دارد. اول اینکه نویسندگان

^۱. علی خامنه‌ای، "ضرورت تحول و نو اندیشه در حوزه‌های علوم دینی، رهنمودهای مقام معظم رهبری در شروع درس

خارج سال ۷۳، ۱۳۷۳، بازبایی ۵ بهمن ۱۳۹۱، از <http://www.hawzah.net>

را از وضعیت کنونی مقالات آگاه می‌سازد و دوم اینکه یافته‌های حاصل از این پژوهش، می‌تواند تصویری از فعالیت‌های پژوهشی را در حوزه علوم قرآن و حدیث می‌تواند ترسیم و حوزه‌های مورد غفلت را روشن نماید.

۴-۱. اهداف پژوهش

۴-۱-۱. هدف کلی

هدف اصلی این پژوهش، بررسی تحلیلی موضوعی مقالات نشریات علوم قرآن و حدیث منتشره بین سال‌های ۱۳۸۶ - ۱۳۹۰ است. علاوه بر هدف فوق، موارد زیر را به عنوان اهداف فرعی پژوهش می‌توان قلمداد کرد:

۴-۱-۲. اهداف جزئی

۱. بررسی توزیع فراوانی مقاله‌ها به تفکیک سال‌های مورد بررسی
۲. بررسی سطح دانش آموختگی و رتبه علمی نویسندگان مقاله‌های حوزه علوم قرآن و حدیث در طول سال‌های مورد بررسی
۳. بررسی جنسیت نویسندگان مقالات حوزه علوم قرآن و حدیث
۴. بررسی میزان مشارکت علمی نویسندگان مقالات در حوزه علوم قرآن و حدیث
۵. بررسی سهم دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی پژوهشی در تولید مقاله‌های حوزه علوم قرآن و حدیث
۶. تعیین نویسندگان پرکار در حوزه علوم قرآن و حدیث
۷. بررسی سیر موضوعی مقاله‌های منتشره در طول سال‌های مورد بررسی
۸. تعیین موضوعاتی که بیشترین و کمترین تولیدات را در بین مقاله‌های منتشره حوزه علوم قرآن و حدیث را داشته

۱-۵. پرسش‌های اساسی

در این پژوهش سعی بر آن است که با تحلیل موضوعی مقالات نشریات علوم قرآن و حدیث در ایران به سؤالات زیر پاسخ‌های لازم فراهم گردد:

۱. توزیع فراوانی مقاله‌های منتشر شده در سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۰ در نشریه‌های مورد بررسی چگونه بوده است؟

۲. توزیع فراوانی سطح دانش‌آموختگی و رتبه علمی نویسندگان در نشریه‌های مورد بررسی چگونه بوده است؟

۳. توزیع فراوانی جنسیت نویسندگان در طول سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۰ در نشریه‌های مورد بررسی چگونه بوده است؟

۴. میزان مشارکت علمی نویسندگان در انتشار آثار حوزه علوم قرآن و حدیث چگونه بوده است؟

۵. سهم هر کدام از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی در تولید مقاله‌های حوزه علوم قرآن و حدیث چقدر بوده است؟

۶. نویسندگان پرکار حوزه علوم قرآن و حدیث چه کسانی می‌باشند؟

۷. سیر پراکندگی موضوعات در طی سال‌های مورد بررسی چگونه بوده است؟

۸. چه موضوعاتی از حوزه علوم قرآن و حدیث بیشتر و چه حوزه‌هایی کمتر مورد توجه پژوهشگران بوده است؟

۱-۶. تعاریف مفهومی و عملیاتی مفاهیم

نشریات: دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی نشریه ادواری را زیر مدخل "پاییندها" این چنین تعریف می‌کند: "نشریه‌هایی که به طور مسلسل و در فاصله زمانی معین منتشر می‌شوند و قاعدتاً به

طور نامحدود ادامه می‌یابند. پیایندها شامل مجلات، سالنامه‌ها، یادبودها و خلاصه و مذاکرات و نظایر آن می‌شود.^۱

در این پژوهش منظور از نشریات، نشریات علمی - پژوهشی در حوزه علوم قرآن و حدیث هستند که از آخرین لیست ارائه شده از سوی کمیسیون بررسی نشریات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (آبان ۹۱)، استخراج و مورد ارزیابی قرار گرفتند.

مقاله: نوشته‌های علمی را به سه مقوله مقاله، سخنرانی و گزارش می‌توان تقسیم کرد.^۲ به نوشته‌ای که درباره موضوعی خاص نویسند و غالباً در روزنامه یا مجله چاپ کنند، مقاله گفته می‌شود.^۳ در این پژوهش منظور از مقاله، نوشته‌های تألیفی یا ترجمه‌ای هستند که نویسندگان با موضوعی خاص در نشریات علمی - پژوهشی حوزه علوم قرآن و حدیث در قالب مقاله منتشر می‌کنند لذا گزارش‌ها، نقد کتاب‌ها و مصاحبه‌های منتشر شده در این نشریات از دایره این بررسی خارج شده و مورد بررسی قرار نگرفتند.

در ادامه، در فصل دوم پس از بیان مقدمه، مبانی نظری مطرح شده؛ و از درون مبانی نظری، چارچوب نظری پژوهش حاضر، حاصل می‌شود. سپس به مرور پیشینه‌های پژوهش در ایران و خارج از ایران پرداخته و در نهایت به تفاوت پژوهش حاضر، با پیشینه‌های موجود اشاره می‌شود.

^۱ پوری سلطانی، فروردین راستین، **دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی**، تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۷۹: ۸۷.

^۲ عباس حری، **آئین نگارش علمی**، تهران، دبیرخانه هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، ۱۳۸۱.

^۳ علی اکبر دهخدا، **لغت‌نامه**، ج. ۱۳، ذیل "مقاله": ۱۸۸۰۵.

فصل دوم

مبانی نظری و پیشینه‌های

تحقیق